

Przyszłość pod znakiem wzrostu

Jak wyglądają lasy prywatne w Polsce teraz, a jak będą wyglądały za kilkadziesiąt lat? Jak będą się kształtowały ich powierzchnia, wiek i zasobność? Odpowiedzi na te pytania możemy uzyskać na podstawie danych z Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu.

WEDŁUG GUS WRĘKACH PRYWATNYCH POZOSTAJE OK. 1,78 MLN HA POLSKICH LASÓW, CZYLI PODOBNIIE JAK U NASZYCH SĄSIADÓW (na Słowacji jest to 1,9 mln ha, a na Litwie 2,2 mln ha). Wielkość zasobów drzewnych w lasach prywatnych osiągnęła w 2019 r. 444 mln m³, co w przeliczeniu na 1 ha dawało zasobność 249 m³/ha, a przeciętny wiek drzewostanów wynosił 50 lat. Średnia zasobność wszystkich lasów w naszym kraju to 283 m³/ha, a przeciętny wiek – 58 lat. Przyrost miąższości w lasach prywatnych jest taki jak w lasach wszystkich form własności i wynosi ok. 9 m³/ha/rok.

MŁODSZE, LIŚCIASTE, RZADZIEJ UŻYTKOWANE

Istotny wpływ na różnice w zasobach lasów różnych własności ma intensywność użytkowania. Na podstawie WISL odnotowano, że w lasach zarządzanych przez LP wynosiła ona ok. 6,4 m³/ha rocznie, natomiast w lasach prywatnych jedynie ok. 3,3 m³/ha. Niemal dwukrotnie niższa intensywność użytkowania wskazuje na inny charakter gospodarki leśnej w lasach prywatnych; podobny trend jest widoczny w innych krajach, np. w Austrii. Kolejną niespodzianką jest rozmiar całkowitego użytkowania w lasach prywatnych – ok. 4,5 mln m³ rocznie. W publikacji GUS „Leśnictwo” znajdujemy niemal trzykrotnie niższe wielkości dotyczące pozyskania drewna w lasach prywatnych.

Dopełnieniem obrazu lasów prywatnych jest ich struktura: podobnie jak w lasach ogółem, największy udział powierzchniowy stanowią tu drzewostany w klasach wieku III i IV (41–80 lat). Drzewostany dominującej III klasy wieku zajmują ponad 31 proc. powierzchni, a ich udział jest o ponad 7 pkt proc. większy niż w lasach ogółem. Znacząco mniejszy jest natomiast w lasach prywatnych udział starszych

Najliczniej występującym gatunkiem jest sosna zwyczajna (ponad 50 proc. udziału). Spośród innych drzew występujących na znacznej powierzchni należy wymienić brzozę – udział ponad 10 proc., olszę – poniżej 9 proc., i dąb – ponad 5 proc. powierzchni. Warto zwrócić uwagę na udział gatunków liściastych w lasach prywatnych (ok. 36 proc.), który jest nieco wyższy niż w lasach kraju ogółem (ok. 32 proc.).

BORULUM

Według prognoz do **2050 r.** nastąpi wzrost powierzchni lasów prywatnych o prawie **300 tys. ha**, co da łącznie powierzchnię ponad **2 mln ha**

klas: drzewostany w wieku 80–100 lat zajmują 8,7 proc. powierzchni, czyli o 5,5 pkt proc. mniej niż w lasach kraju ogółem.

Struktura powierzchni lasów wg gatunków panujących w lasach prywatnych jest zbliżona do tej w lasach kraju ogółem.

Największą powierzchnię lasów prywatnych odnotowano w województwach: mazowieckim (ok. 373 tys. ha), lubelskim (ok. 241 tys. ha) i podlaskim (ok. 204 tys. ha). Najmniejsze powierzchnie i udział lasów prywatnych zinwentaryzowano w województwach: lubuskim i opolskim

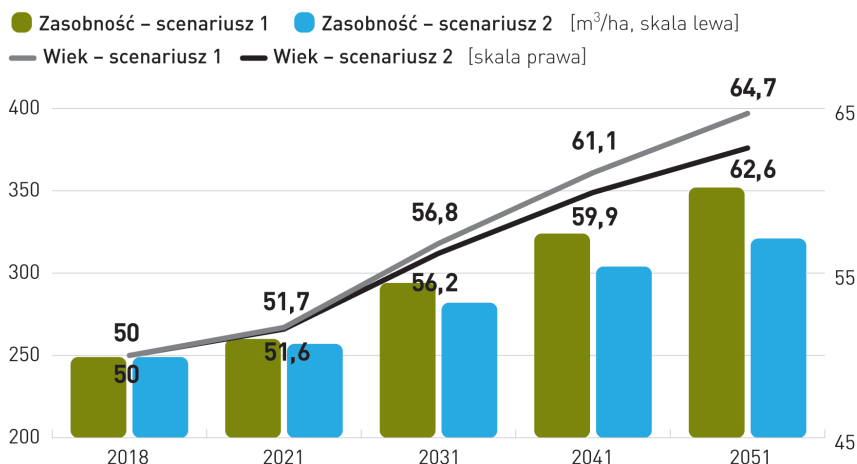
(po ok. 13 tys. ha). Zróżnicowanie to odzwierciedla historyczny układ przestrzenny: więcej lasów prywatnych jest na obszarach, które przed II wojną światową znajdowały się w granicach Polski, mniej na zachodzie, czyli na terenach, które granice Polski objęły po II wojnie światowej.

MOŻLIWOŚCI W PRYWATNYCH RĘKACH

Nie da się myśleć o przyszłości leśnictwa w Polsce bez omówienia potencjału zmian powierzchni leśnej kraju. W mijającym ćwierćwieczu wyraźnie zaznaczył się wzrost powierzchni lasów prywatnych – w ostatniej dekadzie o ponad 150 tys. ha. Można przyjąć, że do 2050 r. nadal będziemy obserwować ten wzrost; dość racjonalnie można przyjąć, że docelowo będzie to 300 tys. ha. Wynika to z jednej strony ze świadomej aktywności, czyli zalesień, wspieranych m.in. przez fundusze unijne, a z drugiej – z powierzchni gruntów wyłączonych z aktywnego rolnictwa ulegających samoistnemu zalesieniu.

Wykorzystując metodykę i założenia stosowane przy przewidywaniu rozwoju Lasów Państwowych, można się pokusić o prognozę rozwoju zasobów i przedstawienie obrazu lasów prywatnych w kolejnych dekadach. Dzięki wynikom WISL (z okresu 2014–2018) dysponujemy informacjami o strukturze powierzchni i miąższości lasów oraz ogólnymi danymi z zakresu pozyskania. Podstawą do sporządzenia prognozy są wskaźniki intensywności pozyskania rębne i przedrębne według klas wieku, które – najprościej rzecz ujmując – są ilorazem ilości pozyskanego drewna i wielkości zasobów. Przy budowaniu wskaźników zakłada się, że cięcia rębne są intensywniejsze w starszych klasach wieku, a cięcia przedrębne odwrotnie: intensywniejsze w młodszych klasach wieku. Znając intensywność użytkowania, zarówno w lasach prywatnych, jak i tych w zarządzie LP, opracowano dwa scenariusze. Pierwszy, podstawowy, zakłada kontynuację wielkości pozyskania odnotowanego w WISL. Drugi, zwiększony, zakłada wzrost intensywności pozyskania o 30 proc. w stosunku do scenariusza pierwszego (przy czym należy mieć na uwadze duże rezerwy w możliwościach pozyskania drewna w lasach prywatnych w stosunku do użytkowania prowadzonego w Lasach Państwowych). Metodyka sporządza-

PROGNOZA ZASOBNOŚCI I ŚREDNIEGO WIEKU LASÓW PRYWATNYCH

nia prognozy rozwoju zasobów wymaga określenia dodatkowych elementów, m.in.: bieżącego przyrostu miąższości, rodzaju stosowanych rębni, okresów odnowienia, udziału klas odnowienia i powierzchni leśnej niezalesionej. Zgodnie z przyjętymi założeniami do 2050 r. nastąpi wzrost powierzchni lasów prywatnych o prawie 300 tys. ha, co da łącznie powierzchnię ponad 2 mln ha. W obu opracowanych scenariuszach prognozy nastąpi wzrost zasobów drzewnych, przy czym w wyniku realizacji scenariusza pierwszego zasoby osiągną poziom ok. 730 mln m³, natomiast w przypadku drugiego – ok. 670 mln m³.

Możliwości pozyskania drewna w lasach prywatnych wykazują ciągły wzrost w okresie prognozy, który dla scenariusza pierwszego może sięgnąć 7,6 mln m³ rocznie w końcowym okresie prognozy, a według drugiego – ponad 9 mln m³. Prognoza wskazuje ponadto na znaczny wzrost zasobności i średniego wieku lasów prywatnych – ok. 2041 r. mogą osiągnąć zbliżone wartości do prognozowanych w Lasach Państwowych. W końcowym okresie prognozy zasobność może osiągnąć nawet ponad 350 m³/ha, przy średnim wieku ok. 65 lat.

ZMIANY WYMUSZONE KLIMATEM

W lasach prywatnych możliwy jest znaczny wzrost pozyskania drewna. Wskazują na to: stan tych lasów, niska, jak dotychczas, intensywność pozyskania w stosunku do wielkości zasobów drzewnych oraz bieżącego przyrostu miąższości. Ponadto nawet zwiększenie intensywności pozyskania wg drugiego scenariusza będzie skutkowało zwiększeniem zasobności i średniego wieku. Uzasadnia to potrzebę organizacji zbytu

drewna dla właścicieli lasów prywatnych.

Ważną kwestią są zagrożenia związane z obserwowanymi zmianami klimatycznymi. Występujące coraz częściej zjawiska katastrofalne – długotrwałe susze i gwałtowne wiatry – mogą wymusić zwiększenie pozyskania. Według prognoz klimatycznych w przyszłości należy liczyć się raczej z nasileniem niż ustaniem tych zjawisk. Jest to wyzwanie dla wszystkich lasów, a właściciele lasów prywatnych w przeciwdziałaniu zmianom klimatu, szczególnie dotyczącym adaptacji lasów do nowych warunków, będą potrzebowali fachowego wsparcia.

Wsparciem dla właścicieli lasów prywatnych w tej sytuacji ma być m.in. projekt „Lasy prywatne – szanse, problemy, rozwiązania”, który uzyskał rekomendację Ministra Środowiska i jest dofinansowany ze środków NFOŚiGW. Jednym z jego efektów miała być konferencja otwierająca szeroką dyskusję na temat różnych problemów gospodarowania w lasach prywatnych. Mimo że wydarzenie zostało odwołane, z tematyką będzie można się zapoznać bliżej już w lipcu – wówczas zostanie udostępniona publikacja zawierająca materiały konferencyjne nadesłane przez autorów.

Bożydar Neroj, Wojciech Gil

Projekt „Lasy prywatne – szanse, problemy, rozwiązania” jest dofinansowany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Za treść artykułu odpowiada wyłącznie Instytut Badawczy Leśnictwa